

فصلنامه پژوهش‌های نوین روانشناختی

سال ششم شماره ۲۴ زمستان ۱۳۹۰

سوگیری حافظه در افراد مضطرب غیربالینی و مقایسه آن با افراد بهنجار

مجید محمودعلیلو^۱

تورج هاشمی^۲

فاطمه ولی‌پور^۳

چکیده

هدف این پژوهش بررسی سوگیری حافظه در افراد مضطرب غیربالینی و مقایسه با افراد بهنجار می‌باشد. روش این پژوهش از نوع طرح نیمه‌آزمایشی بود که در آن نمونه‌ای شامل ۸۰ نفر از دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی تبریز مورد بررسی قرار گرفتند. پس از اجرای تست اضطراب بک افراد به دو گروه (۴۰ نفره شامل دو گروه مضطرب و یک گروه بهنجار) تقسیم شدند و تکلیف کامپیوتری سوگیری حافظه بر روی این افراد اجرا گردید. داده‌ها با استفاده از روش تحلیل واریانس چندمتغیره (مانوا) مورد تحلیل قرار گرفت. نتایج نشان داد که افراد مبتلا به اضطراب به واژه‌هایی با بار عاطفی اضطرابی نسبت به افراد بهنجار به طور معناداری سوگیری دارند اما در واژه‌هایی با بار عاطفی خنثی و مثبت گروه بهنجار سوگیری معنی‌داری نشان دادند. نتیجه‌گیری: این تحقیق نشان داد که افراد مضطرب در مقایسه با افراد بهنجار سوگیری حافظه بیشتری نشان می‌دهند.

واژگان کلیدی: سوگیری حافظه، اضطراب، حافظه آشکار.

Email: m_aliloo@yahoo.com

۱- استاد روانشناسی بالینی دانشگاه تبریز. (نویسنده مسئول)

۲- دانشیار روانشناسی تربیتی دانشگاه تبریز.

۳- کارشناس ارشد روانشناسی عمومی.

مقدمه

فهم تفاوت‌های فردی در بروز نشانه‌های اضطراب در گروه‌های سالم و بالینی از اهمیت علمی و کاربردی ویژه‌ای برخوردار است. در سال‌های اخیر علاقه روزافزونی به بررسی عوامل شناختی همراه با اضطراب نشان داده شده است، به ویژه که افراد مضطرب برخی سوگیری‌های شناختی^۱ را هنگام پردازش اطلاعات تهدیدزا نشان داده‌اند (ماتیوس^۲ و همکاران، ۱۹۹۹). از سوی دیگر ماتیوس و همکاران (۱۹۹۰) بیماران مبتلا به اختلال اضطراب فراگیر را دارای سوگیری حافظه آشکار نمی‌دانند و بر این باورند که در افراد مضطرب، سوگیری در مرحله اول پردازش، یعنی در جنبه‌های خودکار پردازش، پیش از آن که اطلاعات وارد آگاهی شوند، آشکار می‌شوند نه در مراحل بعدی پردازش مانند: رمزگردانی^۳ و بازیابی ازحافظه^۴. در تبیین این یافته‌ها ماگ^۵ و همکاران (۱۹۹۲) به پدیده گوش به زنگی - اجتناب^۶ اشاره کرده‌اند. آن‌ها چنین می‌پندارند که افراد مضطرب ابتدا توجه‌شان معطوف به تهدید می‌شود، اما در تلاش به منظور کاهش خلق مضطرب خود، از تشریح جزئیات آن خودداری می‌کنند. این الگوی پردازش باعث پایدار ماندن خلق مضطرب آن‌ها می‌شود، زیرا این افراد بیشتر خطرات بالقوه را برای رخداد‌های روزمره منظور می‌کنند، در حالی که راهبردهای شناختی - اجتناب^۷، از خوگیری به نشانه‌های تهدید یا ارزیابی عینی و واقعی آن‌ها بازداری می‌کند و از این رو نشانه‌ها، خاصیت اضطراب‌انگیز خود را حفظ می‌کنند.

نتایج تحقیقات متعددی نشان داده است که حالات خلقی بر تعداد زیادی از متغیرهای شناختی مانند: تداعی آزاد، توجه و تفسیر رویدادهای مبهم اثر می‌گذارد. ولی شواهد برای سوگیری حافظه نسبت به اطلاعات تهدیدکننده در افراد مضطرب اجتماعی ناهماهنگ است (امیر، باور، بریکزو فرشمین^۸، ۲۰۰۳).

1- Cognitive biases
3- Encoding
5- Mogg
7- Cognitive-avoidance

2- Mathews
4- Retrieval
6- Vigilance-avoidance
8- Amir, Bower, Briks & Freshman

در رویکرد پردازش اطلاعات فرض می‌شود که عملیات روانی (ذهنی)^۱ هم در حیطه شناخت و هم در زمینه هیجان، به کسب^۲، تغییر شکل (دگرسازی)^۳ و انبار کردن اطلاعات^۴، درباره جهان و خودمان (که در پردازش واحدهای^۵ تخصصی مختلف به هم پیوسته‌ای روی می‌دهد) بستگی دارد. از آنجا که حجم اطلاعات در دسترس بسیار زیاد است و در عین حال ظرفیت‌های پردازش-واحدها بایستی محدود باشند، بنابراین تنها بخشی از اطلاعات می‌توانند به طور کامل و بقیه به طور ناقص پردازش شوند. بخشی از اطلاعات به هیچ وجه پردازش نمی‌شوند. در نتیجه، فرض بر این است که بایستی ساز و کارهایی مانند: توجه برای تعیین گزینش اطلاعات وجود داشته باشند.

همانطور که اشاره شد در میان اطلاعات موجود ناچار باید به حدی از گزینش^۶ رسید. بنابراین باید تصمیم گرفت که چه چیزی می‌بایست پردازش و چه چیزی می‌بایست از دور خارج شود. سوگیری در این پژوهش برای توصیف هر نوع برترگزینی^۷ منظم اولویت‌ها در جهت تصمیم‌گیری مورد استفاده قرار می‌گیرد. به ویژه آن دسته از اولویت‌ها که گزینش اطلاعات دارای معنای هیجانی را تحت تاثیر قرار می‌دهند. این گونه نظریه‌پردازی‌ها^۸ ممکن است ما را به این عقیده برسانند که افراد مستعد حالت‌های هیجانی^۹ منفی مانند: اضطراب و افسردگی، احتمال بیشتری دارد که اطلاعات هماهنگ با خلق منفی را برگزینند.

مطالعه حافظه دارای اهمیت ویژه‌ای است زیرا تفکر (از جمله ادراک و قضاوت اجتماعی و حل مسأله) وابسته به حافظه است و سوگیری در حافظه می‌تواند سوگیری در شناخت و تفکر را ایجاد نماید. دیگر آنکه هیجان‌ات می‌توانند بر حافظه تأثیر بگذارند چه در هنگام رمزگردانی، چه موقع اندوزش و چه در زمان بازیابی. این موضوع نهایتاً می‌تواند در خدمت شناخت درمانی قرار گیرد که امروزه می‌تواند در حد وسیع، فراگیر و موثری به درمان اختلالات هیجانی کمک نماید.

1- Mental operations
3- Transformation
5- Modules
7- Prioritze
9- Emotional status

2- Acquisition
4- Storage of information
6- Selection
8- Theorizing

سوگیری حافظه به سمت کلمات تهدیدکننده اغلب مکرراً در نمونه‌های کلینیکی (بالینی) شناسائی شده است (ماتیوز، مک لئود^۱ ۱۹۹۴، موق و برادلی^۲ ۱۹۹۸، ویلیامز^۳ ۱۹۹۷). اما در تعداد کمی از مطالعات سوگیری در نمونه‌های غیربالینی گزارش شده است (اوندج، ویکستروم، وسترلوند، اوست^۴ ۲۰۰۳، موق، کنتیش^۵، برادلی ۱۹۹۳، دادفر، بواله‌ری، ملکوتی و بیان‌زاده، ۱۳۸۰)، زیرا در نمونه‌های غیربالینی هم تعداد پژوهش‌های کمی صورت گرفته و هم شواهد کمی از ارتباط بین اضطراب و سوگیری حافظه به اطلاعات تهدیدکننده وجود دارد (مک لئود و روتنفورد^۶ ۱۹۹۹). بنابراین بررسی آزمودنی‌های غیربالینی با سطوح بالایی از ویژگی اضطراب می‌تواند نتایج تحقیقات در این زمینه را تحکیم بخشد.

در پژوهش فریدمن، تایر و برکوئیچ^۷ (۲۰۰۰)، بیماران دارای اختلال اضطراب فراگیر نسبت به کلمات تهدیدآمیز سوگیری نشان دادند.

اخیراً پایرباد - هایم و دومینی کیولیمی^۸ (۲۰۰۵) تحقیقی با عنوان سوگیری توجه در اضطراب انجام دادند. نتایج نشان داد که محرک‌های مرتبط با تهدید (چهره‌های عصبانی) فراخوانی بزرگ‌تری از منابع توجهی در افراد با اضطراب بالا به نسبت آزمودنی‌هایی با اضطراب پایین نشان می‌دهند. یافته عمده این مقاله تأثیر عمده گروه اضطراب می‌باشد که آزمودنی‌های با اضطراب بالا علی‌غم هیجان ابراز شده توسط نشانه، کندتر پاسخ می‌دهند (نشاط دوست، مرادی، ۱۳۸۵ و ماتیوز، ۲۰۰۱).

در یک مطالعه آزمایشی سوگیری حافظه و میزان اطمینان به حافظه در اختلال وسواسی - اجباری از نوع وارسی، اختلال شخصیت وسواسی - اجباری، و اختلال اضطراب فراگیر یافته‌ها نشان داد گروه مضطرب، در حافظه شخصی، سوگیری نشان دادند (محمودعلیلو، ۱۳۸۶). مطالعه قیطاسی (۱۳۸۶) نشان داد که افراد وسواسی - اجباری

1- Mathews & Mcleod

3- Williams

5- Kentish

7- Friedman, Thayer & Borkove

2- Mogg & Bradley

4- Londeh, Vixtrom, Vesterlound & Oust

6- Rotenford

8- Paiberbadham & Dominikiulimi

در بعد شناختی (حافظه) دارای مشکلاتی هستند که باعث سوگیری حافظه می‌شود اما در زمینه اطمینان به حافظه به نظر می‌رسد که این مشکلات در افراد نوع واریسی دیده می‌شود. در بررسی رستمی (۱۳۸۶) نتایج نشان داد که میزان سوگیری حافظه ناآشکار در مبتلایان به اختلال وسواسی - اجباری نسبت به مبتلایان به اختلال اضطراب منتشر و افراد بهنجار بیشتر است.

در پژوهش محمودعلیلو (۱۳۸۶) نتایج نشان داد که آزمودنی‌های گروه خلق افسرده در مقایسه با گروه‌های دیگر آزمایش، واژه‌های منفی را به طور معناداری بیشتر یادآوری کردند. همچنین تحقیقات نشان داده‌اند که افراد افسرده نسبت به افراد عادی سوگیری حافظه ناآشکار و آشکار بیشتری نسبت به کلمات منفی در سطح پردازش مفهومی نشان می‌دهند. افراد با نمرات بالا در سیستم فعال‌سازی رفتاری نسبت به افراد با نمرات پایین در سیستم بازداری رفتاری سوگیری حافظه ناآشکار و آشکار بیشتری نسبت به کلمات مثبت در سطح پردازش مفهومی نشان می‌دهند. هم‌چنین این تحلیل‌ها نشان داد که در سطح پردازش ادراکی افراد افسرده، افراد با نمرات بالا در سیستم فعال‌سازی رفتاری و افراد با نمرات پایین در سیستم بازداری رفتاری در حافظه ناآشکار هیچ سوگیری نسبت به کلمات هیجانی نشان ندادند (حسن‌زادگان، ۱۳۸۵؛ عبدالهی، ۱۳۸۷). همچنین یافته‌ها حاکی از آن است که افراد مبتلا به اختلالات بالینی افسردگی اساسی و اضطراب منتشر نسبت به گروه هنجار لغات را بیشتر به شکل هیجانی منفی تکمیل می‌نمایند که حاکی از وجود سوگیری حافظه ضمنی در دو گروه بالینی است (راستی و تقوی، ۱۳۸۵).

هدف پژوهش حاضر یافتن ارتباط بین سوگیری حافظه و اضطراب می‌باشد. با بررسی تفاوت افراد در یادآوری واژه‌های اضطراب‌برانگیز، خنثی و مثبت سعی می‌شود تا معلوم شود که آیا در یادآوری واژه‌های اضطراب‌برانگیز، مثبت و خنثی در بین افراد مضطرب و غیرمضطرب تفاوت وجود دارد یا نه؟ در پژوهش حاضر سوال تحقیقی بیان می‌دارد که آیا در افراد مضطربی که هنوز تشخیص دریافت نکرده‌اند نسبت به محرک‌های تهدیدآمیز در مقایسه با افراد بهنجار سوگیری حافظه وجود دارد؟

روش

نوع پژوهش

طرح پژوهش حاضر از نوع علی-مقایسه‌ای می‌باشد. در این پژوهش متغیرهای مستقل شامل گروه (در دو سطح مضطرب و سالم) و متغیرهای وابسته میزان خطای صرف شده به واژه‌ها است.

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری

جامعه آماری این پژوهش را دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی تبریز تشکیل می‌دهند. با استفاده از روش نمونه‌گیری در دسترس آزمودنی‌های این پژوهش شامل چهارگروه ۲۰ نفری (مضطربین غیربالینی مرد، مضطرب بین غیربالینی زن، بهنجار مرد و بهنجار زن) از رده سنی ۲۰ تا ۳۵ ساله انتخاب شدند.

گزینش افراد در گروه‌ها براساس آزمون اضطراب بک و مصاحبه بالینی صورت گرفت. افرادی که نمره آزمون اضطراب بک آنها حد فاصل ۲۱-۴۳ بود، با استفاده از مصاحبه تشخیصی مورد بررسی قرار می‌گرفتند و در صورتی که نتایج مصاحبه تشخیصی نتیجه آزمون را تایید می‌کرد، این افراد به عنوان گروه نمونه غیربالینی انتخاب شدند. افرادی که نمره آزمون اضطراب بک آنها بین ۴۴-۶۳ بود، در صورتی که در مصاحبه دارای ملاک‌های DSM-IV برای تشخیص بالینی بودند، از روند پژوهش کنار گذاشته می‌شدند. برای نمونه بهنجار، افراد با نمره اضطراب کمتر از ۱۰ انتخاب گردیدند و افرادی که نمره آزمون اضطراب بک آنها حد فاصل ۲۰-۱۱ بود، از ادامه روند تحقیق کنار گذاشته شدند. به منظور کنترل اثرات جمعیت شناختی تمام گروه‌ها براساس سن، سطح تحصیلات و جنسیت با یکدیگر هم‌تاسازی شدند.

ابزار اندازه‌گیری

سیاهه اضطراب بک (BAI): این سیاهه دارای ۲۱ گزینه بوده و شدت اضطراب را در آزمودنی‌ها می‌سنجد. این سیاهه برپایه مقیاس از صفر تا ۳ نمره‌گذاری می‌شود و بالاترین نمره‌ای که در آن به دست می‌آید، ۶۳ است. بلاک، استیر و گاربین^۱ (۱۹۸۸؛ به نقل از، محمود علیلو، ۱۳۸۲) روایی محتوای همزمان سازه، تشخیصی و عاملی را برای این سیاهه بررسی کرده و کارایی این ابزار را در اندازه‌گیری شدت اضطراب مورد تأیید قرار داده‌اند. یعنی همسانی درونی آن را برابر ۰/۹۲ گزارش کرده‌اند. همچنین بازآزمایی یک هفته‌ای پایایی سیاهه اضطراب بک را ۰/۷۵ برآورد کرده‌اند. روایی محتوا، روایی سازه تشخیصی و روایی این آزمون رضایت‌بخش اعلام شدند (صلواتی، ۱۳۸۱).

مصاحبه تشخیصی: مصاحبه تشخیصی توسط فردی ذیصلاح صورت گرفت. به این صورت که اگر طبق تشخیص روانشناس فرد دارای خصوصیات اضطرابی همخوان با نمره آزمون اضطراب بک بود، فرد به عنوان آزمودنی جهت اجرای ابزار سنجش انتخاب می‌گردید.

تکلیف رایانه‌ای حافظه: برای بررسی حافظه آزمودنی از تکالیف رایانه‌ای حافظه استفاده شد. برای این کار ابتدا دو گروه ۶۰ تایی از واژه‌های خنثی و دارای بار اضطرابی تهیه شد، سپس هرکدام از واژه‌ها به دو گروه ۳۰ تایی تقسیم گردید و ۲ گروه «الف» و «ب» به دست آمد. این فهرست برای بررسی سوگیری در حافظه استفاده شد و توسط کامپیوتر به آزمودنی‌ها ارائه شد و ترتیب ارائه در هر بار تصادفی بود.

روش تحلیل داده‌ها

تحلیل نتایج با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS صورت گرفت. با توجه به نوع پژوهش و سطوح متغیرها از روش تحلیل واریانس چندمتغیره استفاده شد.

1- Black , Ister & Garbin

نتایج

در جدول ۱ متغیرهای پژوهش به شکل میانگین و انحراف معیار به تفکیک گروه مضطرب غیربالینی و افراد غیرمضطرب گزارش شده است.

جدول (۱) میانگین و انحراف معیار متغیرهای پژوهش به تفکیک گروه مضطرب غیربالینی و افراد غیرمضطرب

شاخص متغیر	مضطرب غیربالینی		غیرمضطرب	
	میانگین	انحراف استاندارد	میانگین	انحراف استاندارد
یادآوری واژه‌های اضطراب برانگیز	۱۶/۷۸	۲/۸۹	۶/۹۷	۴/۱۱
یادآوری واژه‌های خنثی	۴/۴۰	۲/۲۰	۱۴/۲۲	۴/۰۶
یادآوری واژه‌های مثبت	۷/۵۵	۲/۹۱	۱۴/۷۷	۴/۳۸

جدول (۲) تحلیل واریانس بین گروهی (برای مقایسه متغیرهای وابسته در دو گروه مضطرب غیربالینی و غیرمضطرب)

منبع تغییرات	متغیرهای وابسته	مجموع مجذورات آزادی	درجه میانگین مجذورات	F	سطح معنی‌داری	مجذورات
مضطرب	یادآوری واژه خنثی	۱۹۳۰/۶۱	۱	۱۸۰/۸۷	۰/۰۰۰۱	۰/۶۹۹
غیربالینی و	یادآوری واژه اضطراب	۱۹۲۰/۸۰	۱	۱۵۱/۹۵	۰/۰۰۰۱	۰/۶۶۱
غیرمضطرب	یادآوری واژه مثبت	۱۰۴۴/۰۱	۱	۷۵/۳۴	۰/۰۰۰۱	۰/۴۹۱

جدول ۲ نشان می‌دهد که تفاوت دو گروه مضطرب غیربالینی و غیرمضطرب در یادآوری واژگان خنثی از نظر آماری معنی‌دار است چرا که F محاسبه شده (۱۸۰/۸۷) در سطح $P < 0/0001$ معنی‌دار می‌باشد. و این مطلب نشانگر آن است که افراد مضطرب غیربالینی و افراد غیرمضطرب در یادآوری واژه‌های خنثی با همدیگر تفاوت دارند. با توجه به نتایج می‌توان گفت که گروه غیراضطرابی در یادآوری واژه‌های خنثی سوگیری بیشتری نسبت به افراد مضطرب غیربالینی نشان می‌دهند.

همچنین نتایج نشان می‌دهد که تفاوت دو گروه مضطرب غیربالینی و غیر مضطرب در یادآوری واژگان اضطراب برانگیز از نظر آماری معنی‌دار است، چرا که F محاسبه شده (۱۵۱/۹۵) در سطح $P < ۰/۰۰۰۱$ معنی‌دار می‌باشد. و این مطلب نشانگر آن است که افراد مضطرب غیربالینی و افراد غیرمضطرب در یادآوری واژه‌های اضطراب برانگیز با همدیگر تفاوت دارند. با توجه به نتایج می‌توان گفت که گروه مضطرب غیربالینی در یادآوری واژه‌های اضطرابی سوگیری بیشتری نسبت به افراد غیراضطرابی نشان می‌دهند.

با توجه به نتایج جدول ۲ تفاوت دو گروه مضطرب غیربالینی و غیرمضطرب در یادآوری واژگان مثبت از نظر آماری معنی‌دار است، چرا که F محاسبه شده (۷۵/۳۴) در سطح $P < ۰/۰۰۰۱$ معنی‌دار می‌باشد. و این مطلب نشانگر آن است که افراد مضطرب غیربالینی و افراد غیرمضطرب در یادآوری واژه‌های مثبت با همدیگر تفاوت دارند. با توجه به نتایج می‌توان گفت که گروه غیراضطرابی در یادآوری واژه‌های مثبت سوگیری بیشتری نسبت به افراد مضطرب غیربالینی نشان می‌دهند.

بحث و نتیجه‌گیری

آن چه در این مقاله به آن پرداخته شد، این بود که آیا در میزان سوگیری حافظه افراد مضطرب غیربالینی و افراد بهنجار تفاوت وجود دارد. در مقایسه‌ای که صورت گرفت نتایج این مسأله را تأیید کردند. یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که بین افراد مضطرب غیربالینی و افراد بهنجار در یادآوری واژه‌های خنثی تفاوت وجود دارد که این نتایج با یافته‌های کلیز (۱۹۹۸)؛ بکر، راث، آندریخ و مارگراف (۱۹۹۹)؛ کلویتر، سکسینی، هیم برگ، هلتر و لیوویتز (۱۹۹۵)؛ راپی، مک کالوم، ملویل، راونس کرافت و رودنی (۱۹۹۴)؛ کارولین هیونت و همکاران (۲۰۰۷) همسو می‌باشد. همچنین بین افراد مضطرب غیربالینی و افراد بهنجار در یادآوری واژه‌های اضطراب برانگیز تفاوت وجود دارد که این نتایج با یافته‌های آیزنگ و دیگران (۲۰۰۰)؛ موگ و دیگران (۱۹۹۳)؛ ریمن و مک‌نالی (۱۹۹۵)؛ ادموندکوگ و همکاران (۲۰۰۱)؛ مک لئود و متیوز (۱۹۹۴)؛ فریدمن، تایر و برکویچ (۲۰۰۰)؛ ماتیوز (۲۰۰۱)؛ نشاط دوست، مرادی (۱۳۸۵) و پایربادهایم و دومینی

کیولیمی (۲۰۰۵) همسو می‌باشد. همچنین بین افراد مضطرب غیربالینی و افراد بهنجار در یادآوری واژه‌های مثبت تفاوت وجود دارد که این نتایج با یافته‌های راجمن و داسیلوا (۱۹۹۹)؛ راجمن و رادموسکی (۲۰۰۴) همسو می‌باشد و با یافته‌های سی‌شی و همکاران (۲۰۰۳)؛ تولین و همکاران (۲۰۰۳) ناهمسو می‌باشد.

اخیراً علوم شناختی نقش رو به رشدی را در پژوهش‌های بالینی اضطراب، بازی می‌کند. یک نکته جالب و مورد توجه از علوم شناختی برانگیختگی عاطفی و پردازش اطلاعات همراه با اضطراب است که باعث سوگیری حافظه می‌شود. نتایج به دست آمده تا حدی مبهم هستند. گفته می‌شود افراد اضطرابی به طور قطعی در حافظه آشکارشان سوگیری دارند (آیزنگ^۱، ۱۹۹۲ به نقل از رادموسکی و راجمن^۲، ۲۰۰۴). با این حال مدرک قطعی وجود ندارد که افراد اضطرابی در مقایسه با افراد غیراضطرابی اطلاعات تهدیدآمیز را به طور کاملاً متفاوت به یاد می‌آورند (راجمن، ۱۹۹۸، سالکووسکیس، ۱۹۸۵). بنابراین نتیجه‌گیری در این زمینه نیازمند بررسی بیشتری است.

آیزنگ (۱۹۹۷) بر این باور است که بین الگوی حافظه افراد مضطرب مرضی و افراد سالم دارای ویژگی اضطراب تفاوت وجود دارد. با آن که حافظه آشکار بیماران مضطرب، دارای سوگیری نیست آیزنگ باور دارد که در افراد دارای ویژگی اضطراب، سوگیری حافظه نسبت به اطلاعات تهدیدزا وجود دارد، البته تنها در صورتی که طرحواره خطر زیربنایی این افراد فعال شود (رایدی و ریچاردز^۳، ۱۹۹۷).

باور (۱۹۸۱) براساس آزمایش‌های خود اعلام کرد که حالت‌های عاطفی با رویدادهای همزمان با خود ارتباط پیدا می‌کنند. عقیده هماهنگی خلقی اشاره دارد بر این که، سوگیری حافظه به حالت خلقی جاری و بار عاطفی مواد مورد یادآوری یا یادگیری بستگی دارد. بر طبق این نظر، مواد و اطلاعات مربوط به رویدادها و حوادث، به دلیل این که بار عاطفی دارند و هماهنگی آن‌ها با حالت خلقی و عاطفی جاری شخص، رمزگردانی

1- Eysenck
3- Reidy & Richards

2- Radmosky & Rachman

و ثبت می‌گردند و به هنگام یادآوری نیز اطلاعاتی مورد بازخوانی از حافظه قرار می‌گیرند که با حالت عاطفی مسلط بیشترین هماهنگی را دارند.

در این پژوهش با توجه به مشکلات مربوط به نمونه آماری انتخاب شده (دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی تبریز)، حجم کم نمونه، ویژگی‌های خاص فرهنگی منطقه و استفاده از پرسشنامه‌های خودسنجی که ممکن است افراد واقعاً دارای نشانه‌های ذکر شده نباشند و تظاهر به آن نشانه‌ها بکنند، توصیه می‌شود در مطالعات آتی این مساله مورد توجه قرار گیرد.

پیشنهاد می‌گردد که مطالعات بعدی در صورت امکان بر روی طبقات مختلف و در سنین متفاوت انجام شود، از حجم نمونه بیشتری برای پژوهش استفاده شود و در سایر مناطق جغرافیایی اجرا شود تا با اطمینان بیشتری نسبت به تعمیم نتایج آن پرداخته شود.

تاریخ دریافت نسخه اولیه مقاله: ۱۳۹۰/۰۵/۰۲

تاریخ دریافت نسخه نهایی مقاله: ۱۳۹۰/۰۸/۱۴

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۰/۱۲/۰۱

References

منابع

- حسن‌زادگان، حمیده (۱۳۸۵). رابطه سیستم‌های بازداری/فعال‌سازی رفتاری با سوگیری حافظه. **پایان‌نامه کارشناسی ارشد**، دانشگاه تبریز، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، تبریز.
- دادفر، محبوبه؛ بوالهروی، جعفر؛ ملکوتی، احمد؛ بیان‌زاده، سیداکبر (۱۳۸۰). بررسی شیوع نشانه‌های اختلال وسواسی - اجباری. **فصلنامه اندیشه و رفتار**، سال هفتم، شماره ۱، ۳۲-۲۷.
- راستی، علی؛ تقوی، محمدرضا (۱۳۸۵). سوگیری حافظه ضمنی نسبت به پردازش اطلاعات هیجانی منفی در بیماران مبتلا به اضطراب منتشر، افسردگی اساسی و افراد بهنجار. **تازه‌های علوم شناختی**، سال هشتم، شماره ۳، ۳۲-۲۵.
- رستمی، صفدر (۱۳۸۶). بررسی مقایسه‌ای و وضعیت سوگیری حافظه ناآشکار در مبتلایان به اختلال وسواسی - اجباری و اختلال اضطراب منتشر. **پایان‌نامه کارشناسی ارشد**، دانشگاه تبریز، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، تبریز.
- صلواتی، مژگان (۱۳۸۱). بررسی نگرش مسئولیت در بیماران مبتلا به اختلال وسواسی - اجباری. **پایان‌نامه کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی**، انستیتو روانپزشکی تهران.
- عبداللهی مجارشین، رضا (۱۳۸۷). بررسی سوگیری حافظه آشکار و ناآشکار در افراد افسرده براساس پردازش انتقال مناسب. **پایان‌نامه کارشناسی ارشد**، دانشگاه تبریز، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، تبریز.
- قیطاسی، مژگان (۱۳۸۶). بررسی آزمایشی سوگیری حافظه و اطمینان به حافظه در افراد مبتلا به اختلال وسواس اجباری با افراد اضطرابی و بهنجار. **پایان‌نامه کارشناسی ارشد**، دانشگاه تبریز، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، تبریز.
- محمودعلیلو، مجید (۱۳۸۶). بررسی سوگیری حافظه و میزان اطمینان به حافظه در اختلال وسواسی - اجباری از نوع واریسی، اختلال شخصیت وسواسی - اجباری و اختلال اضطراب فراگیر. **پژوهش‌های روانشناختی**، دوره ۱۰، شماره ۳ و ۴، زمان ۱۳۸۶.
- محمود علیلو، مجید (۱۳۸۲). بررسی الگوهای شناختی و شاخص‌های پردازش هیجان در اختلال وسواسی - اجباری. **پایان‌نامه دکترای روانشناسی بالینی**، انستیتو روانپزشکی تهران، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی و درمانی ایران، تهران.

نشاط دوست، حمید. مرادی، حمید (۱۳۸۵). سوگیری‌های حافظه آشکار و نهان در افسردگی، *مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز*، دوره دوم، شماره چهارم.

Amir, N.; Bower, E.; Briks, J.; & Freshman, M. (2003). Implicit Memory for Negative and Positive Social Information in Individuals with and without Social Anxiety, *Cognition and Emotion*, 17(4), 567- 583.

Bevker, W., Rass, C., Anderikh, L., & Margraf, M. (1999). Memory Deficits in Patients with DSM-IV General Anxiety Disorder, *Psychopathology*, 34(3), 113-117.

Bower, G.H. (1981). Mood and Memory, *American Psychologist*, 22, 110-125.

Ceschi, G. Der Linden, N.V., Dunker, D., Perroud, A., & Bredart, S. (2003). Futher Exploration Memory Bias in Compulsive Washers, *Behaviour Ressarch and Therapy*, 41, 139-150.

Cloitre, M., Sexiny, P.I., Heimberg, J.K., Helder, J.M., & Libowitz, M.C. (1995). Automaticity and the Anxiety Disorders, *Behaviour Research and Therapy*, 33, 747-754.

Eysenck, M.W. (1997). *Theoretical Cognitive Psychology and Mood Disorders*, In P.R. Martin (Ed), *Handbook of Behavior Therapy and Psychological Science* (pp. 103-115). New York: Pergamon.

Eysenk, M.W., & Kean, M.T. (2000). *Cognitive Psychology: A Student Hand Book (4th)*, UK: Psychology Press.

Friedman, B.H., Thayer, J.F., & Borkovec, T.D. (2000). Explicit Memory Bias for Threat Words in Generalized Anxiety Disorder, *Behavior Therapy*, 31, 745-756.

Hiont, K.O., Cisler, J.M., & Tolin, D.F. (2007). Quality of Life in the Anxiety Disorders: A Meta-analytic Review, *Clinical Psychology Review*, 27, 572-581.

Killiz, M.J. (1998). Publication Trends in Individual Anxiety Disorders: *Journal of Anxiety Disorders*, 22, 570-575.

Keog Edmund, Oillon Catherine Georgiou George, Hunt Caroline (2001). Selective Attentional Biases for Physical Threat in Physical Anxiety Sensitivity Anxiety Disorders, *Behavior Therapy*, 229-315.

-
- Londeh, S.L., Vixtrom, R.M., Vesterlound, A.J., & Oust, J.k., (2003). Postevent Rumination and Recall Bias for a Social Performance Event in High and Low Socially Anxious Individuals, *Cognitive Therapy and Research*, 27, 603-617.
- MacLeod, C.M., Rotenford, P.A. (1999). The Influence of Attention at Encoding on Direct and Indirect Remembering, *Acta Psychologica*, 98 (2-3), 291-310.
- Mathews, A. (1999). *Cognitive Psychology and Emotional Disorders*, New York: Wiley.
- Mathews, A. (2001). *Advanced Educational Psychology*, New York: Oxford University Press.
- Mathews, A.; & Mcleod, C. (1994). Cognitive Approaches to Emotion and Emotion Disorder, *Annual Review of Psychology*, 45, 25- 50.
- Mogg, K, Mathews, A, & Eysenck, M.(1992). Attentional Bias Othreat in Clinical Anxiety States, *Cognition and Emotion*, 6, 149- 159.
- Mogg, K., Kentish, J, Bradiy, M., (1993). Effects of Psychological Treatment of Cognitive Bias in Generalized Anxiety Disorder, *Behavior Research and Therapy*, 33, 293-303.
- Moog, K., Bradley, B.P. (1998). A Cognitive-motivational Analysis of Anxiety, *Behavior Research and Therapy*, 36, 809-848.
- Paiberbadhaim, B., & Dominikiulimi, E. (2005). A Comparison of Attentional Biases and Memory Biases in Women with Social Phobia and Major Depression, *Journal of Abnormal Psychology*, 114, 62-74.
- Rachman, S. (1998). A Cognitive theory Obsessions, Elaborations. *Behavior Research and Therapy*, 36,385-401.
- Rachman, S., & Dasilva, R. (1999). *Memory Bias in General Anxiety Disorder*, Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Radmosky, A.S., and Rachman, S. (2004). Memory Bias in Obsessive-Compulsive Disorder, *Behavior Research and Therapy*, 37, 605-618.
- Rappy, A.S., Kallom, M.C., Melvill, D.N., Kraft, R., & Rodny, K.S. (1994). Repeated Checking Really Does Cause Memory Distrust, *Behaviour Research and Therapy*, 44, 305-316.
-

- Reidy, J., Richards, A. (1997). Anxiety and Memory, *Behavior Research and Therapy*, 35, 531- 542.
- Reimon, A.S., & McNally, R.J. (1995). Memory Bias in General Anxiety Disorder, *Behaviour, Research and Therapy*, 37, 605-618.
- Salkovskis, P.M. (1985). Obsessional-compulsive Problems: A Cognitive-Behavioral Analysis, *Behavior Research and Therapy*, 23, 571-583.
- Tolin, D.F. (2003). Memory and Memory Vias in Obsessive-compulsive Disorder, *Behavior Research and Therapy*, 39, 913, 927.
- Williams, J.M.G. (1997). *Cognitive Psychology and Emotional Disorders* (2nd ed). Chichester, England, Wiley.